

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО АСОЦІАТИВНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Людмила Гусак
Луцьк

Мета статті – теоретично обґрунтувати модель підготовки майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів та проаналізувати основні її компоненти. У статті представлено авторську систему підготовки майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів. Розкрито основні її компоненти, етапи управління процесом підготовки майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземній мові молодших школярів. Система підготовки майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів відображає структурно-функціональну взаємодію різних компонентів підготовки (цільового, теоретико-методологічного, організаційно-змістового, процесуально-діяльнісного, діагностичного та результативного). Вона також включає принципи, детермінанти (фактори, умови), етапи підготовки, критерії, показники, рівнів готовності до означеного виду діяльності. Основний акцент робиться на формуванні готовності до асоціативного навчання іноземній мові учнів початкової школи. Представлена система передбачає технологічну реалізацію, що вказує на наукову новизну у навчанні дітей молодшого шкільного віку іноземній мові.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів, асоціативне навчання іноземної мови учні початкової школи, система підготовки.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогодні в Україні важко знайти людину, яка б не визнавала важливість володіння іноземною мовою для успішної кар'єри в сучасному глобалізованому середовищі. Державна політика України спрямована на вирішення завдання раннього шкільного навчання іноземної мови. Основна мета навчання іноземній мові в початковій школі – закласти міцний фундамент для створення інтеркультурної комунікативної компетентності школярів.

З огляду на зазначене, в суспільстві існує велика потреба у фахівцях з якісно високим рівнем мовної підготовки. Проте варто зазначити, що, на жаль, проблема підготовки вчителів, готових до навчання дітей іноземній мові з першого класу залишається до кінця невирішеною.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Проблемі підготовки вчителів іноземної мови присвячені дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців – О. Бігич, І. Бім, Н. Бориско, Н. Бідюк, В. Буряк, Н. Гальскова, С. Гончаренко, І. Зимня, В. Карташова, М. Коган, Н. Кічук, Л. Коваль, А. Линенко, С. Мартиненко, О. Матвієнко, С. Ніколаєва, В. Плахотник, С. Роман, Г. Тарасенко, Н. Тарасюк, Л. Хомич, Л. Хоружа, Е. Юдін та ін.

Проведений аналіз наукової літератури засвідчив, що розробка системи підготовки майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів є недостатньо розробленою на теоретичному та методичному рівні.

Мета статті – теоретично обґрунтувати модель підготовки майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів та проаналізувати основні її компоненти.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов учнів початкової школи – цілеспрямований, спеціально організовуваний процес розвитку у студентів – майбутніх фахівців інтересу та бажання навчати молодших школярів іноземній мові засобами асоціативних символів, формування професійної обізнаності, відповідних умінь, навичок, базових і спеціальних компетентностей у сфері навчання іноземних мов учнів початкової школи засобами асоціативних символів, сприяння самовдосконаленню майбутнього фахівця, шляхом розвитку його психічних та індивідуальних властивостей, креативності, асоціативності, необхідних у професійній діяльності, покликаний забезпечити в подальшому успішність професійної діяльності.

Розробляючи систему підготовки майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів, ми враховуємо психологічні особливості студентства

як соціально-психологічної і вікової категорії, специфіку їх психофізичних і соціальних рис, а також особливості професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасної вищої школи.

Розроблена нами система підготовки майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів відображає структурно-функціональну взаємодію основних компонентів підготовки (цільового, теоретико-методологічного, організаційно-змістового, процесуально-діяльнісного, діагностичного та результативного), принципів, детермінант (фактори, умови), етапів підготовки, критеріїв, показників, рівнів готовності до означеного виду діяльності.

Цільовий компонент охоплює мету і завдання підготовки майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів.

Метою підготовки майбутніх вчителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів є оволодіння студентами вміннями застосувати метод асоціативних символів та конструювання інших методів навчання на кожному з етапів їх методичної та загальнодидактичної підготовки. Мета реалізується через комплекс завдань: засвоєння системи знань і формування умінь, що дозволять реалізувати асоціативне навчання іноземних мов молодших школярів, забезпечить неперервне особистісно-професійне зростання; виховання ціннісного, відповідального ставлення до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів, переконання в необхідності здійснення асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; виявлення внутрішнього потенціалу для особистісно-професійного зростання, асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; ознайомлення з сучасними технологіями асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; мотивування до пошуку власних систем навчання іноземних мов молодших школярів; усвідомлення необхідності асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; формування здатності долати професійні труднощі в процесі асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; залучення студентів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; гармонізація особистості майбутнього вчителя. Мета і завдання підготовки є вихідними при визначенні, уточненні та вдосконаленні змісту навчання, шляхів підготовки майбутніх вчителів до означеного виду діяльності, методів та форм педагогічного впливу. Для досягнення поставленої мети були комплексно задіяні всі інші компоненти системи підготовки.

Теоретико-методологічний компонент складає концептуальну основу системи підготовки майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів. Він ґрунтується на інтеграції філософських принципів і методологічних підходів, що визначають загальнонаукові орієнтири реалізації теоретичних та практичних аспектів відображеної у моделі системи підготовки майбутніх учителів (Рис. 1).

Теоретична підготовка студентів включає засвоєння змістових (знання сутності методу асоціативних символів, його структури, функцій, знання процедури вибору асоціативних методів навчання) та процесуальних (сутність умінь застосування методу асоціативних символів, специфіка та технологія процесу його конструювання) знань, без яких неможливе оволодіння діяльністю застосування асоціативних методів навчання. Також у теоретичну основу формування умінь конструювати методи навчання були включені провідні ідеї оптимізації, реалізація яких забезпечує студентів знаннями про шляхи побудови найбільш ефективних конструкцій методів як мікродіяльності вчителя та учнів з урахуванням конкретних умов: досвід вчителя, навчальні можливості учнів та стан мотиваційної сфери особистості кожного з них, обсяг навантаження на вчителя та учнів (за мінімум часу і зусиль отримати максимум результатів) тощо.

Теоретико-методологічний компонент також відображає обов'язковий елемент при формуванні системи підготовки студентів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів – це врахування об'єктивних, суб'єктивних та суб'єктивно-об'єктивних чинників і умов, що детермінують розкриття потенційних можливостей особистості у процесі підготовки, її особистісно-професійний розвиток, формування готовності до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів.

Організаційно-змістовий компонент становить обґрунтування основних етапів (мотиваційно-діагностичного, пізнавально-формуального і практико-творчого) та змісту підготовки студентів до діяльності у визначеному вище напрямі. Основу змісту підготовки

складає комплексна програма підготовки, що спрямована на підвищення рівня професійного рівня майбутніх учителів через формування їх позитивного, творчого мислення, індивідуального стилю педагогічної діяльності та актуалізацію їх творчого потенціалу.

Процесуально-діяльнісний компонент передбачає шляхи реалізації комплексної програми (форми, методи, засоби навчання, сутнісні характеристики технології реалізації комплексної програми). Зазначимо, що специфіка методів навчання студентів, що використовується в процесі формування вмінь застосування методу асоціативних символів, полягає в їх спрямованості на досягнення мети. Також слід зазначити, що даний метод навчання розглядається як стимулятор пізнавальної діяльності студентів, засіб спонукання їх до навчання. Тому вибір методів з метою формування вмінь застосування методу асоціативних символів не може бути довільним.

Важливого значення ми надаємо аудиторним заняттям (лекційні, семінарські, практичні заняття), лабораторним заняттям та самостійній роботі студентів. Слід зазначити, що зазначені форми занять ієрархічно взаємозв'язані між собою.

Розглядаючи особливості застосування кожної з форм, зазначимо, що навчальний матеріал сконструйовано та викладається майбутнім учителям таким чином, що у кожній темі лекційного заняття теоретичні положення ілюструються результатами експериментальних психолого-педагогічних досліджень, зазначаються певні елементи теорії та методики оптимізації навчального процесу, повідомляються досягнення передового педагогічного досвіду. Це сприяє формуванню у студентів уявлень про динамічність педагогічних знань, важливість оволодіння високим рівнем знань та вмінь, потребу в безперервному самовдосконаленні.

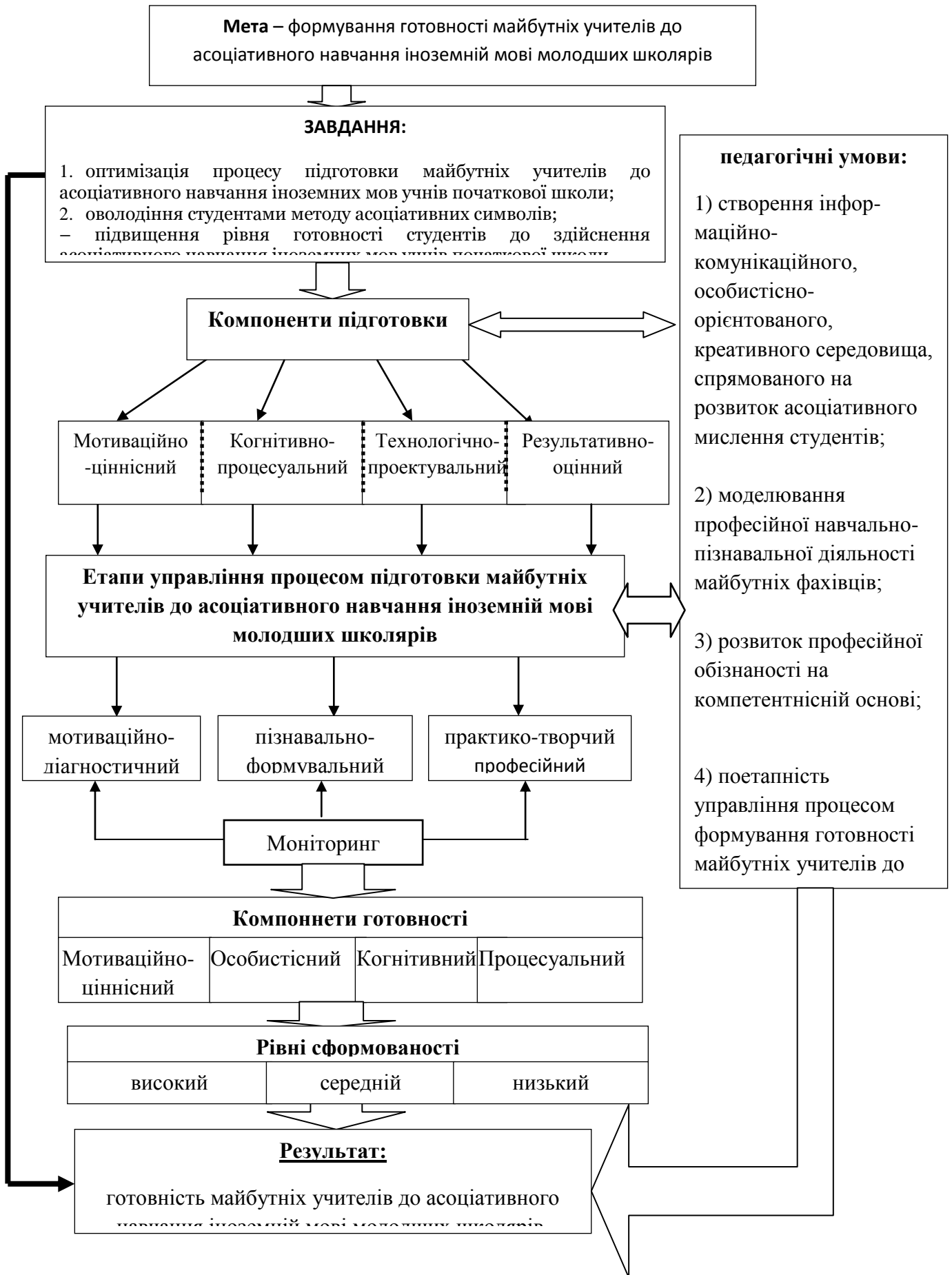


Рис. 1. Система підготовки майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів

Діагностичний компонент системи підготовки майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів полягає у моніторингу на всіх етапах експерименту процесу реалізації комплексної програми підготовки майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів та простеженні динаміки формування компонентів готовності студентів до такого виду діяльності (за визначеними критеріями, показниками і рівнями із застосуванням спеціально розробленого діагностичного інструментарію).

Результативний компонент у пропонованій нами моделі становить аналіз результатів впровадження комплексної програми та загальної ефективності розробленої системи підготовки майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів. Узагальненим показником результативності і якості цієї підготовки слугує сформованість готовності студентів до визначеного виду діяльності. Оцінкою ефективності пропонованої системи підготовки виступає статистична значущість прогресивних змін, що відбулися протягом формуального експерименту у показниках компонентів досліджуваної готовності.

Виходячи з логіки неперервного процесу професійного становлення вчителя, процесу формування готовності до педагогічної діяльності, і, зокрема, до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів, нами виділені такі ієрархічно взаємопов'язані етапи: *мотиваційно-діагностичний, пізнавально-формувальний, практико-творчий.*

Мета *мотиваційно-діагностичного етапу* полягає у: формуванні позитивно стійкого ставлення до педагогічної професії; формуванні у майбутніх учителів ціннісного, відповідального ставлення до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; підведенні студентів до усвідомлення значимості асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів для успішного навчання іноземних мов в початковій школі; формуванні потреби в асоціативному навчанні іноземних мов молодших школярів, інтересу та позитивного емоційного ставлення до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; формуванні знань про сутність та особливості асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів, труднощі педагогічної діяльності, фактори, що негативно впливають на асоціативне навчання іноземних мов молодших школярів, професійне самовиховання, саморозвиток, саморегуляцію; самопізнання, діагностиці психологічних і психофізіологічних особливостей педагогічних здібностей, професійно важливих якостей, в т. ч. і тих, що необхідні для успішного асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів, формуванні професійної компетентності; формуванні педагогічної спрямованості, професійної самосвідомості; допомозі в успішній адаптації першокурсників до умов навчання у вищій школі; визначенні початкового (вихідного) рівня їх професійного становлення. На цьому етапі роботи у майбутніх учителів актуалізується внутрішня суперечність між потребою в асоціативному навчанні іноземних мов молодших школярів і недостатністю знань для асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів, що і зумовлює перехід на наступний умовний етап підготовки.

Пізнавально-формувальний етап спрямований на формування: системи знань про суть, функції, структуру, специфіку асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів як складової навчання іноземних мов в початковій школі, основні підходи, принципи, форми, методи, засоби асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; творчого мислення майбутніх педагогів; їх професійної компетентності; прагнення до самоосвіти в галузі асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; установок на саморозвиток, подолання професійних труднощів в процесі асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; визначення шляхів особистісного і професійного зростання студентів; умінь адекватно оцінювати свої сили, резерви організму, щоб їх раціонально використовувати, грамотно ними керувати; умінь самоаналізу, самооцінки, поведінки і досвіду асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів, саморегуляції професійної діяльності; першооснов педагогічної майстерності, творчості, актуалізацію і розвиток творчого потенціалу студентів. Цей етап спрямований переважно на формування когнітивного і мотиваційно-ціннісного компонентів готовності до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів та частково процесуального компонента. Наприкінці цього етапу актуалізується внутрішня суперечність між певними знаннями і невмінням їх використовувати у практичній

діяльності.

Мета *практико-творчого етапу* полягає у формуванні особистого досвіду і засвоєнні технологій асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; умінь діагностувати рівень засвоєння іншомовного навчального матеріалу в результаті асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; умінь проектувати свою навчальну діяльність з позицій асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; умінь визначати цілі і завдання асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів, способів його здійснення, прогнозувати майбутнє на основі реальних підстав, професійної компетентності; а також в актуалізації прагнення до самостійного творчого проектування програми асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів, що є основою побудови індивідуальної стратегії професійного становлення; активізації механізмів особистісної саморегуляції; визначенні шляхів особистісного і професійного зростання майбутніх учителів. Цей етап передбачає цілеспрямований вплив на всі компоненти готовності до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів, але переважно увага зосереджується на процесуальному та особистісному компонентах.

Висновки. Отже, у сучасних умовах необхідно використовувати такі технології підготовки, які орієнтовані на особистість студента, спрямовані на супровід його особистісно-професійного зростання, саморозвиток. Пропонована нами система підготовки спрямована на: підвищення інтересу майбутніх учителів до асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; покращення здатності орієнтуватися в інформації про асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів, чинники його забезпечення; засвоєння студентами знань, інтеграція яких забезпечить ефективне застосування асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів і перенесення у майбутню професійну діяльність; оволодіння способами реалізації асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; реалізацію особистісних потреб студентів у застосуванні асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; активність і творчість майбутніх учителів у пошуку і створенні власних систем навчання іноземних мов в початковій школі, формування бажання впроваджувати асоціативне навчання іноземних мов молодших школярів; давати оцінку та аналіз своєї навчальної діяльності; сприяння студентам у подоланні перешкод стосовно реалізації асоціативного навчання іноземних мов молодших школярів; самопізнання і саморозвиток майбутніх учителів; на основі творчої активності і професійної компетентності.

Цель статьи – теоретически обосновать модель подготовки будущих учителей к ассоциационному обучению иностранных языков младших школьников и проанализировать основные ее компоненты. В статье представлена авторская система подготовки будущих учителей к ассоциационному обучению иностранных языков младших школьников. Раскрыты основные ее компоненты, этапы управления процессом подготовки будущих учителей к ассоциационному обучению иностранному языку младших школьников. Система подготовки будущих учителей к ассоциационному обучению иностранных языков младших школьников отражает структурно-функциональное взаимодействие разных компонентов подготовки (целевого, теоретико-методологического, организационно-содержательного, процессуально-деятельностного, диагностического и результативного). Она также включает принципы, детерминанты (факторы, условия), этапы подготовки, критерии, показатели, уровни готовности к указанному виду деятельности. Основной акцент делается на формировании готовности к ассоциационному обучению иностранному языку учеников начальной школы. Представленная система предусматривает технологическую реализацию, что указывает на научную новизну в обучении детей младшего школьного возраста иностранному языку.

Ключевые слова: подготовка будущих учителей, ассоциационное обучение иностранного языка ученики начальной школы, система подготовки.

Purpose of the article – in a theory to ground the model of training of future teachers to the association learning of English of primary school students and analyses basic its components. In the article the author presents the author's system of training teachers for associative teaching English to primary school pupils. The main components and stages of the

training process of primary school teachers for associative teaching of English are revealed in the article. The system of training primary school teachers for associative teaching English reflects structural-functional interaction of different components of training (targeted, theoretical and methodological, organizational and semantic, procedural and active, diagnostic and effective). It also includes principles determinants (factors, conditions), steps, criteria, indicators, and levels of preparedness to the specified activity. A special attention is paid to the forming of readiness for associative teaching of English in the primary school.

Key words: training of primary school teachers, associative teaching of English, primary school pupils, and system of training.